

Křesťanství a politické ideologie

Dříve než se začneme zabývat tím, zda je křesťanství z podstaty spíše pravicové, nebo levicové, je třeba na úvod přičinit dvě poznámky, které se týkají vymezení našeho tématu. Zaprvé předesílám, že spíše než o pravici a levici bychom měli hovořit o „politických ideologiích“, mezi něž patří např. konzervatismus nebo liberalismus. Tyto ideologie sice lze zhruba zařadit na pravo-levé spektrum, počínaje fašismem na extrémní pravici přes konzervatismus a liberalismus až po socialismus a komunismus na druhém pólu, ale mnohé ideologie, zejména ty novější, se takovému zařazení vzpírají: Kam například z tohoto hlediska zařadit feminismus nebo environmentalismus? Naše otázka by tedy mnohem spíše měla znít, zda má křesťanství „přirozeně“ a trvale blíže k jedné konkrétní politické ideologii než k ideologiím ostatním.

Zadruhé bych chtěl pevněji uchopit termín ideologie. Ten totiž bývá často vnímán negativně, jako soubor norem a idejí, které zastírají pravou podstatu reality. V tomto smyslu kupříkladu marxisté hovoří o ideologii jako o „falešném vědomí.“ Moje pozice bude odlišná. Ideologii budu chápat jako koncept, který nám vůbec umožňuje zaujmout určitou pozici. Stejně jako nemůžeme hledět na Michelangelova Davida ze všech stran, ale vždy pouze z určité perspektivy, tak i politická ideologie je určitou perspektivou, která nám nabízí ucelený pohled na zkoumanou otázku, ale zároveň náš pohled určitým způsobem zkresluje. Pohled bez ideologie, bez perspektivy není možný. Na Davida se můžeme dívat zepředu, z boku, zezadu nebo dokonce shora, ale nikoliv ze všech stran najednou. Podobně se můžeme ptát, zda např. rovné zdanění je v rámci určitého historického kontextu správné z hlediska liberalismu či socialismu, ale nemůžeme se ptát, zda je objektivně a univerzálně správné. Odpověď totiž bude vždy záviset na tom, které hodnotě udělíme přednost – liberálně chápané svobodě, nebo sociálně podbarvené solidaritě.

Z těchto poznámek vyplývá, že se domnívám, že je třeba odolat zjednodušující představě, kterou někteří vztahují až k Lutherovi a jeho učení o dvou říších, podle nějž je možno oddělit jakési čisté, duchovní křesťanství, které se vznáší mimo sféru

„špinavé“ politiky. Ideologie je pak chápána jako světská náhražka náboženství, s níž právě křesťanství nemá nic společného (Scruton). Křesťanské zásady mají morální a bytostně sociální charakter. A morální postoje, zejména pokud se projevují ve společenských vztazích, se stávají postoji ryze politickými. I ostentativní nepolitičnost určitých proudů křesťanství je totiž politickým postojem, ovšem postojem takovým, který křesťanství politicky oslabuje. Otázku vztahu křesťanství a politických ideologií tedy nelze snadno smést se stolu.

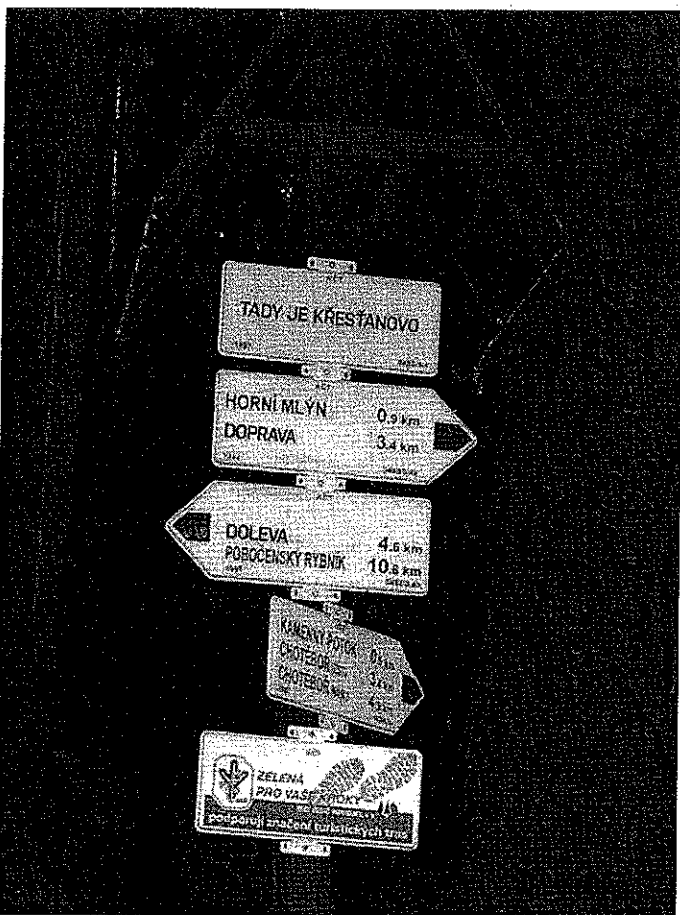
Současně ale platí, že křesťanství samo je výrazně starší než ideologie, které se rozvíjejí v moderní době, zejména od 18. století. Proto bychom měli být velmi ostražití vůči tvrzení, že určitá ideologie křesťanství plně a přesně politicky reprezentuje. Dějiny církve, a ještě více Písmo nabízejí velmi mnohoznačný a komplexní obrázek vztahu křesťanství k politickým ideolo-

Je třeba odolat zjednodušující představě, kterou někteří vztahují až k Lutherovi a jeho učení o dvou říších, podle nějž je možno oddělit jakési čisté, duchovní křesťanství, které se vznáší mimo sféru „špinavé“ politiky.

giím. V různých epochách na sebe křesťanství bralo různý ideologický háv, který často církve ve své době považovala nejen za slučitelný se svým učení, ale dokonce jej často prezentovala jako součást křesťanství samého. Například spojení mezi církví (a to nejen církví římskou) a konzervativním myšlením bylo po dlouhá staletí jednou z nejpevnějších politických aliancí. Jindy a jinde naopak vystupovala do popředí sebeidentifikace velké části církve s ekonomicky a sociálně slabými a církve (nebo její část) se tak přesouvala do přímé opozice vůči konzervatismu (teologie „osvobození“, v evropském prostředí „nová politická teologie“). Naopak vztah mezi demokracií a křesťanstvím nebo křesťanstvím a současným katalogem lidských práv, který budou mnozí z nás považovat za jeden z ústředních bodů křesťanské politiky, je poměrně novým historickým jevem, s nímž se mnozí křesťané a mnohé církve dodnes nedokázali plně vyrovnat. ▶

...nemůžeme výsledku dosáhneme. Při zkoumání biblické zvěsti: V Novém zákoně najdeme odkazy, které budou podporovat interpretaci liberální (podtrhující svobodu jednotlivce) i „levicovou“ (zdůrazňující solidaritu, změnu a klíčení nového), ale i takové, které budou odmítat nové pořádky a zdůrazňovat konzervativní, až reakční pohled nazpět (např. k neporušenému tvorstvu, odmítání království ve Starém zákoně, ryze konzervativní obhajobu stávajícího řádu v deuteropavlovských spisech, atd.).

Náš závěr zdá se být velmi skeptickým a poněkud rozporuplným: křesťané by se měli politicky angažovat, ale zároveň z Bible ani z tradice nemůžeme vyvodit jednoznačný návod politické akce typu „volte stranu X, ale v žádném případě nesmíte jako křesťané podpořit stranu Y“. A sku-

tečně platí, že pozitivní vymezení křesťanské politiky je možné jenom s velkými obtížemi. Pluralita hodnot, která je přítomna v dnešním společenském životě, je přítomna i v Písmu (svoboda, solidarita, role jednotlivce a společenství, atd.).

Nicméně přesto určité vymezení možné je. Přínejmenším lze stanovit negativně hranice toho, co by pro křesťany mělo být v každé době a za všech okolností znamením, že určitá ideologie by měla být odmítnuta. Jinak řečeno, nemůžeme

řici, která z politických ideologií je křesťanství nejbližší, ale můžeme určit ty ideologie, které jsou s křesťanstvím zcela neslučitelné. Taková kritéria jsou v podstatě pouze dvě.

Zprvém by křesťán měl při svém politickém rozhodování mít na paměti, že jádrem křesťanské zvěsti je relativizace každé politické ideologie a zpochybnění absolutního nároku, který si na člověka kdokoliv na zemi činí. Tolik lákavá nabídka silného vůdce nebo totalizujícího státu, který na sebe vezme všechny naše starosti, není jenom iluzorní, ale i rouhavá, protože si stát či vůdce osobuje božské vlastnosti. Sem ovšem spadá i nedůvěra vůči každé ideologii, která o sobě tvrdí, že jenom ona je křesťanská a že je poslední hrází křesťanství před ďáblem ovládaným světem (např. ve stylu amerického hnutí „Morální většiny“).

Druhým kritériem je zachování důstojnosti člověka. Ideologie, která z jakéhokoliv důvodu popírá rovnost a důstojnost určité skupiny lidí, nemůže být pro křesťany přijatelná. A je skutečně irelevantní, o jakou záminku se jedná – může jí být třídní původ, ekonomické postavení, pohlaví,

Vztah mezi demokracií a křesťanstvím nebo křesťanstvím a současným katalogem lidských práv, který budou mnozí z nás považovat za jeden z ústředních bodů křesťanské politiky, je poměrně novým historickým jevem, s nímž se mnozí křesťané a mnohé církve dodnes nedokázali plně vyrovnat.

barva pleti, sexuální orientace nebo náboženská příslušnost. Dokonce ani hříšnost člověka (nebo jeho kriminální činnost, abychom použili sekulární termín) ho nemůže zbavit jeho důstojnosti. Ideologie, která tak činí, by měla být křesťany odmítnuta.

Čtenáři se možná mohou tato kritéria jevit jako příliš široká a bezzubá. Ale stačí se zamyslet nad tím, zda bychom i my občas nechtěli přistoupit na jednoduché (a o to nebezpečnější) recepty, které české politické strany nabízejí ve vztahu k uprchlíkům (poslat domů) a dalším cizincům v naší zemi (ztížit práci), ve vztahu k muslimům (zakázat minarety), k ženám (do politiky nepouštět) či k Romům (vytvořit ghetta).

Petr Kratochvíl

Autor pracuje jako zástupce ředitele Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. Je předním českým expertem na poli teorie mezinárodních vztahů a teorie evropské integrace.